

UDK 811.163.42' 282
811.163.42" 1945.-2005."
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 01. 12. 2005.
Prihvaćen za tisak: 27. 10. 2006.

JOSIP LISAC
Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR – 23000 Zadar

HRVATSKA DIJALEKTOLOGIJA OD 1945. DO 2005. GODINE

Hrvatski dijalektolozi proučavali su od 1945. do 2005. sva tri hrvatska narječja, u stanovitoj mjeri i torlačko, kojim Hrvati govore u neznatnoj mjeri. Najprije je pristup bio tradicionalan, poslije je prevladala strukturalistička metoda. Znatni su rezultati sinteze B. Finke i M. Moguš (čakavsko narječje) te M. Lončarića (kajkavsko narječje); sintetski prikaz hrvatska štokavština dobila je tek na početku 21. stoljeća (J. Lisac). Objavljeno je mnogo dijalekatnih rječnika svih triju narječja, poglavito čakavskoga. Ciljevi su obraditi neobrađene terene i registrirati promjene nastale u novije doba u novim uvjetima. Dijalektološki rad odvija se u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kao i unutar sveučilišta, fakulteta i instituta. Nacionalni je projekt izrada Hrvatskoga jezičnog atlasa. Bit će nastavljena suradnja u međunarodnim projektima. Svakako su u posljednjih šest desetljeća ostvareni nesumnjivi rezultati, s time da kritički stav prema njima najavljuje osmišljavanje budućega rada.

KLJUČNE RIJEČI: *atlas, čakavština, kajkavština, rječnici, štokavština*

Hrvatski su dijalektolozi od kraja Drugoga svjetskog rata do 2005. proučavali sva tri hrvatska narječja, čakavsko, kajkavsko i štokavsko, u stanovitoj mjeri i torlačko narječje, kojim Hrvati govore u neznatnoj mjeri, svakako u mnogo manjem postotku nego idiomima štokavske skupine dijalekata, koja je skupina dijalekata u Hrvata najzastupljenija i koja je također dijelom bošnjačka, crnogorska i srpska. Ostvareni su nesumnjivo veliki rezultati, bili ti uspjesi monografije, kraće studije, rječnici ili suradnja u međunarodnim projektima itd. U to su se doba metode dijalektološkoga rada osuvremenjivale, a pokrenut je i poseban časopis, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, koji izlazi od 1956. Dosad je objavljeno dvanaest njegovih knjiga, posljednja 2003.

Vodeći je hrvatski dijalektolog prve faze čitavoga razdoblja koje obrađujemo Stjepan Ivšić (1884-1962) koji nije nakon Drugoga svjetskog rata mnogo pisao o dijalektologiji, a njegov je dragocjeni prinos o govorima gradišćanskih Hrvata objavljen postumno, 1971. Članak "Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike" iz 1951. u pojedinostima donosi nova rješenja, no ipak nema važnosti poput Ivšićevih radova iz prvih desetljeća njegova djelovanja. Drugi istraživači starijih generacija, Petar Skok (1881-1956), Nikola Majnarić

(1885-1966), Josip Jedvaj (1887-1980), Blaž Jurišić (1891-1974), Ljubomir Maštrović (1893-1962), Mate Hraste (1897-1970), Josip Hamm (1905-1986), Ivan Brabec (1907-1985), Stjepan Sekereš (1912-1996) i Ante Šupuk (1912-2000), ostvarili su vrlo znatne rezultate. Romanist Skok, izvanredno važan i kao etimolog, objavio je na kraju života svoju drugu studiju o čakavštini žumberačkog zavičaja, a domaćim se ravnogorskim govorom još jednom, nakon dva prethodna ostvarenja, pozabavio i Majnarić. Jurišić je napisao monografiju i dragocjeni rječnik rodne Vrgade, Hraste cio niz čakavoloških priloga uključujući i rječnik što ga je nakon njegove smrti dovršio Petar Šimunović, Hamm priloge o podravskoj štokavštini, o čakavizmu te (s Hrastom i Guberinom) monografiju o govoru otoka Suska. Maštrović se usmjerio na obradbu ninskoga govora, dok je Sekereš dugo i ustrajno obrađivao govore u Slavoniji, Baranji, Srijemu i Bačkoj. Brabec je napisao opsežnu studiju o čakavštini Gradišćanskih Hrvata, ali je njegova disertacija o govorima tuzlanskoga kraja objavljena tek djelomično. Jedvaj se istakao monografijom o glasovitom kajkavskom govoru Bednje u Hrvatskom zagorju, Šupuk većim brojem priloga o šibenskom govoru.

Razumije se samo po sebi da su i lingvisti drugih nacionalnosti davali priloge dijalektologiji hrvatskoga jezika. Među njima posebno mjesto pripada srpskom dijalektologu Pavlu Iviću (1924-1999) koji je predvodio naraštaj lingvista što su se počeli javljati na početku druge polovice 20. stoljeća. On je dao važnih priloga o hrvatskim govorima svih triju narječja, pa i torlačke skupine dijalekata, kako u posebnim člancima tako i u ambicioznim sintezama. U tom smislu izdvajaju se dva izdanja njegove obradbe štokavskoga narječja, studija "Prilog karakterizaciji pojedinih grupa čakavskih govora" (1981), kao i obradbe kajkavskoga vokalizma ("Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima" – 1968) i kajkavske prozodije (npr. "Funkcionalna nosivost prozodijskih sistema u kajkavskim govorima" – 1986). Dalibor Brozović (r. 1927.), najistaknutiji hrvatski dijalektolog nakon Ivšićeve smrti, nastojao je što bolje dozirati genetske i strukturalne kriterije u klasificiranju srednjojužnoslavenskih dijalekata, a najviše je obrađivao bosanske govore, pri čemu je najzaslužniji po uočavanju posebnosti istočnobosanskoga dijalekta. Mnogo je manje pisao o kajkavskim, čakavskim i torlačkim idiomima. Važna je i Brozovićeva suradnja u glasovitim *Fonološkim opisima srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, također suradnja u lingveografskim poslovima. Mnogo priloga o čakavštini napisao je Milan Moguš (r. 1927.), monograf senjskoga govora i njegov leksikograf, pisac knjige o fonologiji čakavskoga narječja i članaka o nizu sjevernijih čakavskih idioma. Božidar Finka (1925-1999) autor je sažetoga pregleda čakavskoga narječja, pisac naputka za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora, monograf dugootočkih čakavskih govora i obrađivač raznih čakavskih mjesnih sustava. Pisao je također o goranskoj kajkavštini, o mješavinskim govorima oko Karlovca (s A. Šojatom), kao i o raznim štokavskim govorima (Slavonija, Gorski kotar). Istaknuta je njegova pozornost posvećena stilematici u dijalektologiji. Zaslužni je čakavolog i onomastičar Petar Šimunović (r. 1933), leksikograf te proučavatelj istarskih i srednjodalmatinskih čakavskih govora. Skupa s B. Finkom i skupinom etnologa proučavao je bazični vokabular u nizu čakavskih zona. Opsežnim kajkavološkim radom javljao se Antun Šojat (r. 1928), prvenstveno obrađivač turopoljskih govora i Finkin suradnik u nizu priloga. U suradnji s grupom istaknutih kajkavologa objavio je knjigu *Zagrebački kaj*. Uglavnom nije dijalektolog, ali se je i takvim priložima javljao Josip Matešić (r. 1927). Mate Šimundić (1928-1998) mnogo je proučavao štokavske govore, poglavito one u Imotskoj krajini i Bekiji. Stjepko Težak (r. 1926) naročito se posvetio

vrlo zanimljivom terenu od Ozlja do karlovačkog, ogulinskog i žumberačkog područja. Opsežno istraživanje kajkavštine proveo je Zvonimir Junković (r. 1928), autor monografije *Jezik Antuna Vramca i podrijetlo kajkavskoga dijalekta. Dijakronijska rasprava*. Tu je monografski obradio kajkavsku skupinu dijalekata, a zapravo je nastavio Ivšičevo učenje. Obrađivao je i druge hrvatske govore, naročito čakavske. Čakavštinu zadarskog područja proučavala je Vesna Jakić Cestarić (r. 1926), čakavski fenomen u mnogim priložima Radovan Vidović (1924-1994). Istarskoj čakavštini posvetili su se Branimir Crljenko i Stjepan Vukušić, Vukušić naročito i proučavanju novoštokavskih ikavskih govora. Vrijednu monografiju o ikavskočakavskim govorima u okolici Dervente napisao je Josip Baotić, koji se bavio i govorima slavonskoga tipa u okolici Orašja. Višku čakavštinu plodno je proučavao Joško Božanić, razno nazivlje (osobito čakavsko i osobito s obzirom na etimologiju) Šime Županović, Vojmir Vinja i Goran Filipi. Rudolf Filipović (1916-2000) i Dunja Jutronic proučavali su hrvatske govore u SAD-u. Ernest Barić i Karlo Gadanyi obrađuju hrvatske govore u Mađarskoj. Kajkavštinu bednjanskoga područja proučavao je i August Kovačec, razne kajkavske govore Ivan Kalinski, no osobito su veliku energiju u proučavanje kajkavštine uložili Mijo Lončarić i Vesna Zečević. Lončarić je monografski obradio istočnije kajkavske govore, objavio sintezu o kajkavskom narječju, sudjelovao u leksikografskom radu. Vesna Zečević osobite je rezultate ostvarila obradbom kajkavskoga vokalizma, također obradbom hrvatskih dijalekata u kontaktu. Marija Znika analizirala je podravsku štokavštinu, Vida Barac-Grum opsežno goranske govore, ali i druge kajkavske i čakavske idiome. Više monografija o čakavštini objavila je Iva Lukežić (dijelom s Marijom Turk), zainteresirana i za štokavštinu općenito, posebno onu Imotske krajine. Josip Lisac obrađivao je kajkavske govore u Gorskom kotaru, čakavštinu zadarskoga područja, a sintetski je obradio hrvatske dijalekte i govore štokavskoga narječja i hrvatske govore torlačkog narječja. Silvana Vranić uspješno je istraživala na Pagu, dok je ekavsku čakavštinu obradila u izvrsnoj monografiji. Mira Menac-Mihalić proučava glagolske oblike u čakavštini, naročito frazeologiju raznih hrvatskih govora. Sanja Vulić objavila je mnogo manjih priloga osobito o čakavštini, također nekoliko manjih rječnika, a pripremila je i disertaciju o tvorbi imenica u gradišćanskim čakavskim govorima. Čakavštinu (osobito krčku) proučavala je Snježana Hozjan, čakavštinu i osobito kajkavštinu (uključujući leksikografski rad) Jela Maresić. Podravsku kajkavštinu uspješno je proučavao Velimir Piškorec, međimursku Đuro Blažeka. Radom u Slavoniji isticali su se Ljiljana Kolenić i Željko Jozić. Niz priloga o čakavštini napisala je Lina Pliško. Priloge, veće ili manje, znanstvene ili popularno pisane, dali su i Marta Andrić, Zvonimir Bartolić, Ivan Bauer, Anica Bilić, Anita Celinić, Marina Čapalija, Ankica Čilaš, Irena Drpić, Rajko Glibo, Latinka Golić, Ružica Gregurić, Nikola Ivanović, Roman Jelić, Alojz Jembrih, Marko Kovačević, Ante Kursar, Ivana Kurtović, Martina Kuzmić, Ilija Lavrnić, Milica Lukić, Magdalena Nigoević, Marinko Perušić, Bernardina Petrović, Agostina Piccoli, Ladislav Radulić, Ante Sekulić, Kazimir Sviben, Božidar Šimunić, Barbara Štebih, Smiljana Šunde, Marijana Tomelić, Sanja Vragović, Siniša Vuković, Sanja Zubčić, Ivan Zvonar i drugi.

Stranci su često temeljito proučavali hrvatske govore. Kajkavštinu su obrađivali Thomas Magner, Rimma V. Bulatova, Vladimir A. Dybo, William J. March, Marc L. Greenberg i Wolfgang Jakoby, čakavštinu Radosav Bošković, Svetlana Zajceva, Miloš Moskovljević, Zdzislaw Wagner, Robert Earl White, Keith Langston. Priloge proučavanju štokavštine dali su Christiaan Alphonsus van den Berk, Walter Breu, Jovan Vuković, Asim Peco, Ivan Popović, Miloš Okuka, Zorka Kašić, Nikola Ramić, Senahid Halilović, Predrag Stepanović i Milan Dragičević. Leksik (a i tvorbu riječi) hrvatskih govora lucidno je raščlanjivao

Wiesław Boryś. Izvanredne rezultate ostvarivao je Willem Vermeer, osobito u proučavanju kajkavštine i čakavštine. Dragocjene monografije o govorima Orleca na Cresu te Homoka i Vedešina u Madžarskoj napisao je Peter H. Houtzagers. Najbriljantniju monografiju o kojem od hrvatskih organskih idioma napisala je Janneke Kalsbeek (*The Čakavian Dialect of Orbanići near Žminj in Istria*, Amsterdam, 1998.). Gradišćanskohrvatske govore uspješno su obrađivali Gerhard Neweklowsky, Helene Koschat, Robert Hajszan, Siegfried Tornow i drugi.

Leksikografski su prinosi mnogobrojni. U tom smislu samo navođenje autora čakavskih rječnika dugo bi trajalo, toliko su oni mnogobrojni. Rječnika, većih ili manjih, boljih ili slabijih, bilo je puno, osobito u posljednjih desetak godina. Navedimo neke od autora čakavskih rječnika: Zvonimir Turina i Anton Šepić-Tomin (Bakarac i Škrlevo), Ante Bačić Fratrić (Blato na Korčuli), Lovre Vlahov (Šepurine na Prviću), Šime Ružić-Sudčev (Pićan u Istri), Božo Baničević (Smokvica na Korčuli), Tomislav Maričić-Kukljičanin (Kukljica na Ugljanu), Margita Nikolić (Unije), Franjo Mohorovičić-Maričin (Rukavac kod Matulja), Slavko Bjažić i Ante Dean (Zlarin), Branko Turčić (Dobrinjština na Krku), Josip i Gojko M. Kozarić (Novi Vinodolski), Đurđica Dusper-Ivančić (Crikvenica), Jure i Pere Dulčić (Brusje na Hvaru), Marijan Milevoj (Labin), Ankica Piasevoli (Sali na Dugom otoku), Duško Geić i Mirko Slade Šilović (Trogir), Andre Roki – Fortunato (Vis), Siniša Vuković (Selca na Braču), Ladislav Radulić (Rivanj kod Zadra), Nikola Kustić (Pag), Nikola Velčić (dio Cresa), Milan Kranjčević (Kompolje u Lici), Berezina Matoković – Dobrila (Veli Varoš u Splitu), Dinko Matković (Vrboska na Hvaru), Roko Cebalo (Lumbarda na Korčuli), Ante Tičić (Povljana na Pagu), Ivo Oštarić (Kolan na Pagu), Žarko Martinović (Iž), Mihovil Lovrić i Andrija Ž. Lovrić (Baška na Krku) itd. Neki od objavljenih rječnika golemi su, od preko tisuću stranica. No veliki su rezultati ostvareni i u kajkavskoj (npr. Tomislav Lipljin – Varaždin; Ivan Večenaj i Mijo Lončarić – Gola; Franjo Hrg – Ivanec; Slavko Malnar – Tršće u Gorskom kotaru; Milan Žegarac Peharnik – Samobor itd.) i u štokavskoj leksikografiji (Marko Peić i Grgo Bačlija – bački Bunjevci; Mile Japunčić – Sveti Rok; Martin Jakšić – Slavonija; Agostina Piccoli i Antonio Sammartino – Mundimitar u talijanskoj pokrajini Molise; Ivan Branko Šamija – Imotska krajina i Bekija; Vojislav Mataga – Opuzen; Marko Čuljat – Lika; Ivica i Filip Gusić – Dalmatinska zagora i Zapadna Hercegovina itd.).

Stariji istraživači često su dijalekatskoj građi pristupali tradicionalno, a od sredine stoljeća dijalektološka se metodologija izrazito modernizira, i to u smislu strukturalističkoga pristupa, u stanovitoj mjeri i generativnoga.

Dijalektološki rad u Hrvatskoj usklađuje Odbor za dijalektologiju pri Razredu za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Velika pozornost posvećivana je i izradbi dijalektoloških atlasa, tako karakterističnoj u dijalektologiji 20. stoljeća, pri čemu je osobito važna izradba Općeslavenskoga lingvističkog atlasa. Na tom području mnogo su radili hrvatski dijalektolozi Dalibor Brozović, Božidar Finka i Antun Šojat, u novije doba i drugi. Hrvatski lingvisti sudjeluju ili su sudjelovali i u izradi Europskoga lingvističkog atlasa, Općekarpatskoga dijalektološkog atlasa, Srpskohrvatskoga / hrvatskosrpskoga dijalektološkog atlasa itd. U Hrvatskoj je trebao biti objavljen svezak 4a OLA posvećen poluglasovima, ali se još nije pojavio. U novije doba priprema se Hrvatski jezični atlas. Naravno, dijalektološki rad odvija se u okviru Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, na sveučilištima, fakultetima i drugdje.

Opsežna *Hrvatska dijalektologija* priprema se (Josip Lisac), tj. dosad je objavljen samo prvi svezak posvećen hrvatskim dijalektima i govorima štokavskoga narječja i hrvatskim govorima torlačkoga narječja. U cjelini se nastoji primjenjivati metodologija suvremene lingvistike, kako bi bili postizani primjereni rezultati. Broj dijalektologa bitno je povećan, kako smo vidjeli, tako da je i terenski rad dosta opsežan. Dijalektologiji u hrvatskoj filologiji svakako pripada posebno mjesto, rezultati su očito veliki, ali s nedragim zaostacima pri sudjelovanju u međunarodnim projektima, pa i u ponečem drugom. Budući rad mora biti dobro osmišljen kako bi se istražilo neobrađeno, kako bi se ustanovile promjene do kojih u govorima dolazi, kako bi se ostvarila cjelovita sinteza i kako bi u izradi dijalektoloških atlasa situacija bila bolja nego što jest.

SELEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA

Josip Ba o ti ć, 1979: "Akcenatski sistem sela Kostrča u bosanskoj Posavini", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, II, 161-267.

Josip Ba o ti ć, 1983: "Ikavskoščakavski govor u okolini Dervente", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, IV, 7-208.

Vida Ba r a c – G r u m, 1993: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*, Rijeka.

Ernest Ba ri ć, 1990: "Govor podravske Hrvata", u: *Podravski Hrvati*, 2, Budimpešta, 225-251.

Đuro Bl a ž e k a, 2003: *Vrela kajkavskih govora*, Čakovec.

Joško Bo ž a ni ć, 2002: "Viški facendijer", *Čakavska rič*, XXX, 1-2, 177-332.

Ivan Br a b e c, 1957-1958: "Glavnije fonetske osobine govora u tuzlanskom kraju (uspoređene s osobinama u drugim štokavskim govorima)", *Pitanja književnog jezika*, IV-V, sv. B, 43-68.

Ivan Br a b e c, 1966: "Govor podunavskih Hrvata u Austriji", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2, 29-118.

Dalibor Broz o vi ć, 1960: "O strukturalnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata", *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, III, 68-88.

Dalibor Broz o vi ć, 1966: "O problemu ijekavskoščakavskoga (istočnobosanskog) dijalekta", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2, 119-208.

Dalibor Broz o vi ć, 1984: "Two possible phonological interpretations of the prosodic system in Cavtat speech", u: *Language and literary theory. In honor of Ladislav Matejka*, Ann Arbor, 9-18.

Dalibor Broz o vi ć, Pavle I vi ć, 1988: *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb.

D. Broz o vi ć, J. Lis a c, 1988: "Utjecaj konsonantnog okruženja na refleks *ě", *Prilozi MANU*, XIII-1, 51-60.

- Branimir Crljenko, 1997: *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Istri*, Pazin.
- Goran Filipi, 1997: *Betinska brodogradnja. Etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, Šibenik.
- Rudolf Filipović, 1985: "Sociolingvistički uvjeti očuvanja konavoskog dijalekta u Watsonvilleu (SAD)", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7-1, 89-93.
- Božidar Finka, 1971: "Čakavsko narječje", I, 1971, 1, 11-71.
- Božidar Finka, 1973: "Naputak za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, 5-76.
- Božidar Finka – Antun Šojat, 1973: "Karlovački govor", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, 1973, 77-150.
- Božidar Finka – Antun Šojat, 1975: "Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca", *Radovi Centra za znanstveni rad JAZU Vinkovci*, 3, 5-131.
- Karlo Gadanji, 1997: "Čuvene izreke keresturskih vojnika", u: *Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika*, 2, Pečuh, 176-179.
- Josip Hamam, 1949: "Štokavština Donje Podravine", *Rad*, 275, 1-70.
- Josip Hamam – Mate Hraste – Petar Guberina, 1956: "Govor otoka Suska", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, 7-213.
- Snježana Hožjan, 1990: "Fonološki prikaz mjesnoga govora Krasa", *Rasprave Zavoda za jezik*, XVI, 45-66.
- Mate Hraste, 1948: "Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale", *Rad*, 272, 123-156.
- Mate Hraste / Petar Šimunović / Reinhold Olesch, 1979, 1981, 1983: *Čakavisches Lexikon*, I-III, Köln – Wien.
- Stjepan Ivšić, 1951: "Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike", *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, 1, 359-378.
- Stjepan Ivšić, 1971: *Izabrana djela iz slavenske akcentuacije*, München.
- Vesna Jakić – Cestarić. 1957: "Refleks jata na sjevernodalmatinskim otocima", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 3, 407-420.
- Zvonimir Junković, 1972: "Jezik Antuna Vramca i podrijetlo kajkavskoga dijalekta. Dijakronijska rasprava", *Rad*, 363, 5-229.
- Zvonimir Junković, 1973: "Prilog za suvremenu čakavsku dijalektologiju", *Čakavska rič*, III, 1, 7-38.
- Blaž Jurišić, 1966: *Rječnik govora otoka Vrgade. I dio. Uvod*, Zagreb.
- Blaž Jurišić, 1973: *Rječnik govora otoka Vrgade uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima. II dio. Rječnik*, Zagreb.
- Dunja Jutronić-Tihomirović, 1985: *Hrvatski jezik u SAD*, Split.

August K o v a č e c, 1989: "Četverotonski prozodijski sustav nekih kajkavskih govora", *Govor*, 6, 1989, 2, 13-27.

Josip L i s a c, 1988: "Iz goranskog vokalizma", *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXXI-2, 137-175.

Josip L i s a c, 1993: "Konsonantizam goranskih i ostalih kajkavaca", *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 31(21), 1993, 63-90.

Josip L i s a c, 1996: *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Zagreb.

Josip L i s a c, 1999: *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Zagreb.

Josip L i s a c, 2003: *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb.

Mijo L o n č a r i ć, 1986: "Bilogorski kajkavski govori", *Rasprave Zavoda za jezik*, 12, 1-224.

Mijo L o n č a r i ć, 1990: *Kaj – jučer i danas*, Čakovec.

Mijo L o n č a r i ć, 1996: *Kajkavsko narječje*, Zagreb.

Iva L u k e ž i ć, 1990: *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Rijeka.

Iva L u k e ž i ć, 1996: *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština*, Rijeka.

Iva L u k e ž i ć, 1998: *Govori Klane i Studene*, Crikvenica.

Iva L u k e ž i ć, 2003: "Čakavsko u štokavskom govoru Imotske krajine", *Čakavska rič*, XXXI, 1-2, 5-25.

Iva L u k e ž i ć – Marija T u r k, 1998: *Govori otoka Krka*, Crikvenica.

Nikola M a j n a r i ć, 1963: "Neke sintaktičke pojave u ravnogorskom narječju", u: *Zbornik u čast Stjepana Ivšića*, Zagreb, 243-254.

Jela M a r e s i ć, 1996: "Rječnik govora Podravske Sesveta", *Filologija*, 27, 153-228.

Jela M a r e s i ć, 1999: "Đurđevečki rječnik", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 11, 187-254.

Ljubomir M a š t r o v i ć, 1955: "Ninski govor", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 2, 87-140.

Ljubomir M a š t r o v i ć, 1957: "Rječničko blago ninskoga govora", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 3, 423-465.

Josip M a t e š i ć, 1961: "Refleks glasa ě u govoru požeškog kraja", u: *Požeški zbornik*, Slavenska Požega, 293-303.

Mira M e n a c – M i h a l i ć, 1989: "Glagolski oblici u čakavskom narječju i u hrvatskom književnom jeziku", *Filologija*, 17, 1989, 81-109.

Mira M e n a c – M i h a l i ć, 2005: *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*, Zagreb.

Milan M o g u š, 1966: "Današnji senjski govor", *Senjski zbornik*, II, 5-152.

- Milan M o g u š, 1977: *Čakavsko narječje – fonologija*, Zagreb.
- Milan M o g u š, 1982: "Čakavština Opatijskog krasa", *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 17, 1-14.
- Milan M o g u š, 2002: *Senjski rječnik*, Zagreb-Senj.
- Velimir P i š k o r e c, 1997: *Deutsches Lehngut in der kajkavisch-kroatischen Mundart von Đurđevac in Kroatien*, Frankfurt an Main-Berlin-Bern-New York-Paris-Wien.
- Lina P l i š k o, 2000: *Govor Barbanštine*, Pula.
- Stjepan S e k e r e š, 1966: "Govor našičkog kraja", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2, 209-301.
- Stjepan S e k e r e š, 1977: "Govor Hrvata u južnoj Baranji", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, 323-484.
- Petar S k o k, 1956: "Novi prilozi proučavanju govora žumberačkih čakavaca (Prvi dio)", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, 215-278.
- Petar S k o k, 1971-1974: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, Zagreb.
- Anita S u j o l d ž i ć, Božidar F i n k a, Petar Š i m u n o v i ć i Pavao R u d a n, 1987: "Jezik i porijeklo stanovnika slavenskih naseobina u pokrajini Molise, Italija", *Rasprave Zavoda za jezik*, 13, 117-145.
- Mate Š i m u n d i ć, 1971: *Govor Imotske krajine i Bekije*, Sarajevo.
- Petar Š i m u n o v i ć, 1977: "Čakavština srednjodalmatinskih otoka", *Čakavska rič*, VII, 1, 5-63.
- Petar Š i m u n o v i ć, 2003: "'A Turci nalegoše na jazik hrvatski'. Toponomastička i jezična stratigrafija u Lici", u: *Lika i Ličani u hrvatskom jezikoslovlju*, Zagreb, 71-89.
- Antun Š o j a t, 1982: "Turopoljski govori", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6, 317-493.
- Antun Š o j a t, Vida Barac-Grum, Ivan Kalinski, Mijo Lončarić, Vesna Zečević, 1998: *Zagrebački kaj. Govor grada i prigradskih naselja*, Zagreb.
- Ante Š u p u k, 1981: *O prezimenima, imenima i jeziku starog Šibenika*, Šibenik.
- Stjepko T e ž a k, 1981: "Ozaljski govor", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, 203-428.
- Radovan V i d o v i ć, 1973: "O frekvenciji romanskoga leksika talijanskog (mletačkog) porijekla u splitskom čakavskom govoru", *Čakavska rič*, III, 2, 5-122.
- Vojmir V i n j a, 1998-2004: *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, Zagreb.
- Silvana V r a n i ć, 2002: *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu*, 1. *Fonologija*, Rijeka.
- Stjepan V u k u š i ć, 1981-1982: "Usporedba dvaju novoštokavskih naglašavanja – stiničkog i Daničićeva (Prilog za uporabnu normu hrvatskog književnog jezika)", *Senjski zbornik*, IX, 283-366.

Stjepan Vukušić, 1997: "Preplet hrvatskih jezičnih vrijednosti u jugozapadnom istarskom dijalektu", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, 209-219.

Sanja Vulić, 2000: "Govor otoka Drvenika", u: *Zbornik otoka Drvenika*, 1, Drvenik, 561-639.

Sanja Vulić i Bernardina Petrović, 1999: *Govor Hrvatskoga Groba u Slovačkoj*, Zagreb.

Vesna Zečević, 1993: *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*, Zagreb.

Vesna Zečević, 2000: *Hrvatski dijalekti u kontaktu*, Zagreb.

Marija Znika, 1996: "Leksik govora Donje Podravine u Ivšićevu opisu i danas", u: *Stjepan Ivšić i hrvatski jezik*, Zagreb, 177-185.

Šime Županić, 1991: *Starodrevna baština šibenskoga kraja*, Split.

LITERATURA

Ronelle Alexander, 2000: *In Honor of Diversity: The Linguistic Resources of the Balkans*, Columbus.

Božidar Finka, 1979: "Hrvatsko jezikoznanstvo u poslijeratnom razdoblju", *Suvremena lingvistika*, 19-20, 39-58.

Božidar Finka, 1981: "Hrvatska dijalektologija danas", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, 39-47.

Josip Lisac, 1999: "Čakavsko narječje i njegova proučavanja", *Čakavska rič*. 1, 63-70.

Josip Lisac, 2003: Kajkavsko narječje i njegova proučavanja (s posebnim obzirom na rad Jakoba Riglera). *Historični seminar 4. Zbornik predavanj 2001-2003*, Ljubljana, 107-117.

Josip Lisac, 2003a: *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb.

Josip Lisac, 2005: "Proučavanja hrvatskih štokavskih organskih idioma", *Kolo*, 1, 36-41.

Josip Lisac, 2005a: "Dijalekatni rječnici hrvatskoga jezika u posljednjih stotinjak godina", *Mogućnosti*, 4-6, 149-156.

Antun Šojat, 1982: "Pregled rada na istraživanju i obrađivanju kajkavskog narječja u poslijeratnom razdoblju", *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 9-16.

CROATIAN DIALECTOLOGY FROM 1940 TO 2005

SUMMARY

From the year 1945 to 2005 Croatian dialectologists studied all three Croatian dialects as well as, to a certain extent, the Torlak dialect which is not significantly used by Croats. Initially their approach was traditional while afterwards the structuralist method became prevalent. Among the significant results one must mention the syntheses made by B. Finka and M. Mogaš (čakavian dialect) and M. Lončarić (kajkavian dialect); a synthetic overview of Croatian štokavian speech was published only at the beginning of the twenty-first century (J. Lisac). Many dialect dictionaries of all of the three dialects have been published, particularly of the čakavian dialect. The goals ahead are to research previously unexplored areas and to register the changes that have taken place under new conditions. Dialect research is being carried out in the organization of the Croatian Academy of the Sciences and Arts as well as within the universities, faculties and institutes. The publication of a Croatian language Atlas has become a national project. Participation in international projects will continue. It is certain that during the last six centuries undeniable results have been accomplished while their critical valorization enables the drawing up of plans for future research.

KEY WORDS: *atlases, čakavian dialect, kajkavian dialect, dictionaries, štokavian dialect*